

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API Mahana toru 25 nō tiurai 2018

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Moni turu a te Piha tōro'a fa'ahotura'a i te mau 'oire nō te mau tupuha'ara'a 'oire

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e va'u tauturu moni 'āpī nō te tahi mau tupuha'ara'a a te mau 'oire.

I te tahi pae, o te tuha'a piti tāmatahiti nō 2017 a te mau tauturura'a moni i fa'aotihia e te Piha tōro'a fa'ahotura'a i te mau 'oire :

- te ho'ora'a mai i te hō'ē fenua patu-'ore-hia e te 'oire nō Pīra'e, nō te fa'arahi i tā na vāhi tanura'a ma'i.
- te ho'ora'a mai i te hō'ē pahī nā te 'oire nō Maupiti e riro ei faura'o nā te mau ti'a i mā'itihia e te mau 'ohipa mā'imira'a e fa'aorara'a 'ati i roto i te moana.

Te tā'ato'ara'a a teie mau tupuha'ara'a e 61 mirioni farāne cfp e te tauturu a Pōrīnetia farāni tei te fāito e 38,5 mirioni farāne cfp.

I te tahi pae, ua tāpa'ohia na 'ohipa e ono i muri mai i roto i te tāpura nō te matahiti 2018 e te tōmite arata'i a te Parau fa'a'a 'ōpuara'a a te mau 'oire 2015-2020, i ruru nā i te mahana mātāmua nō māti i mā'iri, e, e ha'apa'ohia e te mana arutaimareva a te mau 'oire.

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a Fa'aterehau i te mau 'ōpuara'a 'ōperera'a pape mā a te mau 'oire nō Huahine (fa'a'ohipara'a i te mau houra'a nō Parea) e nō Ra'ivavae ('ōperera'a pape mā tuha'a 3 – fa'aroroara'a i te aravai 'āpī nō Vaiuru haere atu i Rairua) e, a te Aupupu fa'atīanira'a i te mau 'oire nō Pōrīnetia farāni (SPCPF) e ha'apa'o i te arata'i 'ōpuara'a a te mau 'oire i fa'ahitihia i ni'a atu. Nō teie na 'ōpuara'a e maha e tauturu te Fenua i te fāito e 188 771 345 farāne cfp i ni'a i te tā'ato'ara'a o te ha'amau'ara'a e 426 771 228 farāne cfp. Ua tāpurahia te tahi tauturu a te Haunui, hō'ē ā fāito i tā te Fenua.

Ua fa'ati'a ato'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau ia tauturu, nō te ti'a'aura'a pehu, i te 'oire nō Nuku Hiva (ha'amaita'i i te 'ohira'a pehu) e te 'āmuitahira'a 'oire Hava'i ('ohipa ha'apā'arira'a i te mau rāve'a 'ohira'a pehu i Hava'i). E tauturuhia teie na 'ōpuara'a e piti o te ho'ora'a mai i te mau pere'o'o 'ohira'a e ha'aputurā'a pehu, i te fāito e 151 mirioni farāne Fcfp nā te fenua nō te hō'ē tupuha'ara'a e 351 mirioni farāne cfp.

E vai te Fenua, nā roto i tā na tauturura'a moni e tā arata'ira'a i te mau 'oire, i roto i te hi'ora'a a te Parau fa'aa'u 'ōpuara'a nā te mau 'oire. Ua tāpurahia te tahi mau 'ōpuara'a nō

te matahiti 2018.

Moni tauturu no te turura'a e te fa'aitoitira'a i te mau taiete

Ia au i tā na tāpura 'ohipa no te tūra'ira'a i te fa'ahotura'a o te fa'arava'ira'a faufa'a o te fenua nei, Ua fa'aoti te Fenua e piti fa'anahora'a no te tauturu i te mau taiete.

A tahi no te mauha'a 'ohipa ā te mau taiete na'ina'i (AEPE) e te turura'a ia rātou i roto i tā rātou mau 'ōpuara'a no te fa'ahotura'a i tā rātou 'ohipa.

Te piti o te tauturu, 'oia ia e tuha'a moni no te fa'atupura'a 'ohipa e te fa'aitoitira'a i te mau fare toa na'ina'i e te mau fare tāmā'ara'a (APCR) e rāve'a maoti ia no te arata'ira'a ia rātou i roto i tā rātou mau 'ōpuara'a no te ha'amaita'ira'a e te fa'ai'ei'era'a i tā rātou vāhi ho'oho'ora'a e tā rātou fare tāmā'ara'a i Pōrīnetia farāni nei.

No te turura'a i teie rahira'a 19 taiete e ani nei i teie mau tauturu, Ua fa'ari'i te 'Āpo'ora'a fa'aterehau ia fa'ata'ahia te tuha'a moni ra total e 14 647 000 Fcfp no teie mau tāpura 'ohipa.

Tāmaura'a i te fa'ataime 'aufaura'a i hōro'ahia nā te mau ta'ata fa'a'apu poe nō Takaroa

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te hō'ē 'ōpuara'a fa'aotira'a e fa'ati'amā i te 'aufaura'a tute nō te pārahira'a i ni'a i te fenua miti a te hau nō te matahiti 2018 a te mau ta'ata fa'a'apu poe nō Takaroa.

I te matahiti 2014, i muri mai i te 'ohipa Vaitia ('aerera'a o te hu'a rimu) i te roto nō Takaroa, ua 'itehia e rave rahi pārau i pohe e te 'inora'a o te 'ohipa mata'i fa'a'aūra'a poe. Ua fa'aoti ia te 'āpo'ora'a fa'aterehau i taua tau rā ia fa'ati'amā i te 'aufaura'a tute nō te pārahira'a i ni'a i te fenua miti a te hau nō te mau matahiti 2015, 2016 et 2017 a te mau ta'ata fa'a'apu poe nō taua motu rā.

I te 'āva'e 'atopa matahiti 2017, ua 'ite te Fa'aterera'a o te hotu moana e minera, i tō na tere i Takaroa, i te maita'i ia hi'o-mata-hia o te miti e, e ti'a ia 'ōpua te harura'a nete i te mau tau i mua, e ha'apāpūhia atu.

Ua fa'aturehia te ti'ara'a e te 'ohipa ihi-ha'apa'o faufa'a

Ua fa'aue e ua piahia i te ve'a a te hau nō Pōrīnetia farāni i te 'āva'e 'eperera i mā'i'iri, te ture Fenua nō 'eperera 2018, e fa'ature nei i te ti'ara'a e te tōro'a ihi-ha'apa'o faufa'a e, e ha'amau i te tā'atira'a o te mau ihi-ha'apa'o faufa'a.

Ua mā'iti te 'āpo'ora'a fa'aterehau i te hō'ē fa'aotira'a fa'a'ohipa i te ture Fenua o tei fa'a'ite i te mau ture nō :

- te fa'anahora'a i te tā'atira'a o te mau ihi-ha'apa'o faufa'a e nō te mau fa'auera'a fa'aōra'a i roto i te tā'atira'a ;

- te fa'ati'ara'a a te mau ha'apa'o faufa'a ti'amā.

Nā te pupu ta'ata ha'a o te mau ihi-ha'apa'o faufa'a e fa'anaho i te mau mā'itira'a mātāmua a te 'Āpo'ora'a o te tā'atira'a o te mau ihi-ha'apa'o faufa'a nō te fa'ari'ira'a i te mau anira'a ia ō roto i te tāpura a te tā'atira'a.

Ei pū'oirā'a, e fa'ahēpohia te mau ha'apa'o faufa'a ti'amā e ha'a nei mai te 26 nō 'eperera 2018, ia ani i te hō'ē fa'ati'ara'a nō te tāmāu i tā rātou 'ohipa e te reira, i roto i te hō'ē ārea taime e hō'ē matahiti mai te tai'o mahana i fa'auehia ai te ture fenua i fa'ahitihia, oia ho'i e tae roa i te 26 nō 'eperera 2019. E, ia hau teie nei tai'o mahana, aita te mau anira'a fa'ati'ara'a e fāri'ihia.

A haere atu i te Fa'aterera'a rahi o te mau 'ohipa 'imira'a faufa'a (DGAE) nō te ani i te fa'ati'ara'a. Nō te ha'amaura'a i te hō'ē pu'e parau anira'a fa'ati'ara'a, tē vai nei te mau 'api parau i ni'a i te tahua natirara a te DGAE : www.dgae.gov.pf.

Ha'apa'arira'a e fa'a'āpīra'a o te Papa Ture a te Mūto'i 'ōti'a fenua

Ua ha'amana te 'āpo'ora'a fa'aterehau i te fa'a'āpīra'a o te Papa Ture a te Mūto'i 'ōti'a fenua i te mahana mātāmua nō tiunu 2018. E ha'apa'ari teie nei fa'a'āpīra'a i taua tai'o mahana rā i te tā'ato'ara'a o te fa'aturera'a mūto'i 'ōti'a fenua i reira e vai ai, ia au i te ta'a-'ē-ra'a o te papa ture nō Pōrīnetia farāni, te mau fa'auera'a mana, i te taime hō'ē, a te Fenua e a te Hau Nui.

Nō te mau fa'auera'a i raro a'e i te mana a te Fenua, ua fa'a'āpīhia te mau fa'auera'a a te ture Fenua nō te 16 nō 'atopa 2017 e tai'o ato'a i te mōri tāpau 'ore nō te mau ta'ata rava'ai tāmāu i roto i te 'āfata fa'atūea i te mau moni ho'o a te mau mōri e te 'āfata o te 'ōpere-māite-ra'a i te mau moni ho'o mōri e, e tau i te tute i te poro'ira'a i te tahi mau mōri.

Ua tau-ato'a-hia te mau parau fa'a'ohipara'a a te mau 'irava o te papa ture a te Mūto'i 'ōti'a fenua, e vai nei i roto i te tuha'a piti o te papa ture, ia 'itehia te mau parau i mā'itihia e te fa'aterera'a hau mai te mahana mātāmua nō 'eperera 2017.

Nō te mau mana a te Hau nui, aita i 'itehia, mai te fa'a'āpīra'a hōpe'a, i te hō'ē tauira'a o te mau 'irava a te papa ture Mūto'i 'ōti'a a te fenua Farāni e fa'a'ohipahia i Pōrīnetia farāni nei. Aita ia teie mau fa'auera'a e tau i.

Ha'apāpūra'a no te mara'ara'a o te moni ho'o o te mōri hinu i roto i te mau fare pāmura'a mōri i te mahana 1 no 'ātete 2018

Ua fa'aoti te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te ha'amara'ara'a o te mōri hinu pere'o o ni'a i te fāito e 5 Fcfp i te rītera hō'ē, i ni'a noa i te hinu pere'o mōri tāpau 'ore e te mōri pere'o hinu.

No te tumu o te mau mara'ara'a rau o te moni ho'o o te mōri hinu i ni'a i te mau mātete aopapa a rave rahi mau 'āva'e i teie nei ua 'itehia te teimaha o teie mau mara'ara'a i ni'a i te 'āfata turu no te mōri hinu (FRPH).

I te tai’o mahana utara’a māhu ahi, ua mara’a te moni ho’o CAF, i ni’a i te fāito e 11% ia au i te utara’a hope’a nei, no te tumu o te mara’ara’a o te tuha’a moni tute ‘ore FOB e te moni utara’a.

E ti’a i te fa’aha’amana’ohia i te mea ē, ua topa te ho’o o mōri pere’o tāpau ‘ore e tō te mōri pere’o hinu, mai te mahana mātāmua no tiurai 2012 (tei ni’a i te fāito e 182 Fcfp no te mōri tāpau ‘ore e, e 168 Fcfp no te mōri hinu) e ono taimē te topara’a o te ho’o o na mōri hinu nei i te fāito e 128 Fcfp i te rītera hō’ē no te mōri tāpau ‘ore e, e 130 Fcfp i te rītera hō’ē no te mōri hinu mai te mahana mātāmua no feppure 2016.

No reira i fa’aotihia ai te mara’ara’a o te mōri pere’o i te mahana mātāmua no ‘ātete 2018, no te mōri tāpau ‘ore i te fare pāmura’a e 133 Fcfp /rītera e no te mōri hinu pere’o i te 135 Fcfp /rītera.

Fa’anahora’a ‘āpī nō te tauturura’a i te fa’ahotura’a a te mau hōtera ‘utuāfare

Nō te pāhono i te hia’ai a te mau ta’ata ha’a i roto i teie tuha’a, tē ‘ōpua nei te fa’aterera’a hau e fa’aoti i te tahi ture fa’ahēpohia ia fa’a’ohipa ‘āpī, mā te tāu’a i te fa’aotira’a a te ture Fenua nō te 29 nō māti i mā’iri e fa’ature nei i te nohora’a rātere i Pōrīnetia farāni nei.

I roto i te mau fa’auera’a ‘āpī te parau nei teie ‘ōpuara’a

- ia tāta’i-piti-hia te fāito teitei a’e o te tauturu e hōro’ahia i te tāpura hō’ē nō te pāhono i te hia’ai a te mau ta’ata ha’a ;

- te fa’a’orera’a i te tōmite hōmana’o a te mau tauturu o tei fa’ataere i te hi’opo’ara’a o te mau pu’e parau e, e fa’aroa te taimē ha’amaura’a i teie mau pu’e ;

- te tauira’a i te hō’ē ‘irava e te tāpe’ara’a i te mau fa’auera’a nō te tai’o mahana o te ha’amatarā’a o te mau ‘ohipa i fa’ahitihia i roto i te ture Fenua nō te 2 nō novema 2017 nō te fa’a’orera’a i te mau anira’a tauturu e ravehia nō te fa’aho’i i te mau ha’amaura’a ‘ohipa i rave-a’enā-hia e i ‘aufauhia e te mau ta’ata fa’a’ohipa.

Fa’anahora’a no te fāitora’a e te ‘āpapara’a i te mau « hōtera rātere aopapa » e te mau « hōtera ‘utuāfare »

Ua fa’ari’i te ‘Āpo’ora’a no Pōrīnetia farāni i te tahi parau fa’a’āpīra’a i te fa’aturera’a i ni’a i te mau nohora’a rātere i Pōrīnetia nei, na roto i te hō’ē ture Fenua i ravehia i te 29 nō māti i mā’iri a’e nei.

Te hina’aro nei te Fa’aterera’a hau i te ha’amau i te mau fa’aotira’a no te fa’a’ohipara’a i taua ture Fenua. Teie ia te mau tumu parau i muri nei :

- te ‘āna’ira’a o te mau « hōtera rātere aopapa » tei ‘āpapahia ia au i te fāito fēti’a, mai te piti i te pae fēti’a, e hi’ohia te maitata’i o te nohora’a, te mau tauiha’a i roto, te vaimāra’a, te fifi ‘ore e te hau, te vāhi e ti’ahia ra e te fare nei, te arutaimāreva, te huru tāvinira’a, te mau fa’a’ana’anataera’a rau e te fa’aturara’a i te fa’ahotura’a tau roa. Na te ‘Āpo’ora’a fa’aterehau te reira mau fa’anahora’a e fa’aoti.

- te ‘āna’ira’a o te mau « hōtera ‘utuāfare » tei ‘āpapahia ia au i te fāito tiare, mai te hō’ē i te maha tiare, e hi’ohia te maitata’i o te nohora’a, te mau tauiha’a i roto, te

vaimāra'a, te fifi 'ore e te hau, te vāhi e ti'ahia ra e te fare nei, te arutaimāreva, te huru tāvinira'a, te mau fa'a'ana'anataera'a rau e te fa'aturara'a i te fa'ahotura'a tau roa. Na te 'Āpo'ora'a fa'aterehau te reira mau fa'anahora'a e fa'aoti.

No reira te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i rave ai e piti fa'aotira'a ia au i na tumu parau i ni'a mai. A tahi, no te fa'aturera'a i te 'āpapara'a ia au i te fa'anahora'a no te fāito fēti'a no te mau « hōtera rātere aopapa » e te mau fa'anahora'a no te anira'a fāito fēti'a.

No te fāna'ora'a i te fāitora'a o te hō'ē fare nohora'a rātere na te fatu iho e ani i te reira, i te Piha 'ohipa fa'ari'ira'a rātere. Ia fa'a'i māite 'o ia i te tahi parau anira'a fāito o tā na fare nohora'a rātere mā te fa'a'ite pāpū mai i te ti'ara'a o te fatu fare e tae noa atu i te mau parau i ni'a i te patura'a o te fare, 'oia ho'i te āteatea o te fare nei, te rahira'a piha fa'aeara'a e te fa'anahora'a no te tāmā'ara'a.

No te piti o te fa'aotira'a, tei ni'a ia i te mau fa'anahora'a no te anira'a e te 'āpapara'a o te mau « hōtera 'utuāfare » ia au i te fāito tiare.

Ta'a'ē atu i te reira, ua fa'aitihia te rahira'a parau tītauhia no te mau fare nohora'a rātere e vai nei e o tei fa'a'ohipa-a'ena-hia. 'Inaha no rātou, e ti'a te parau fa'ati'a fa'a'ohipara'a fare i te monohia e te tahi parau fa'ati'a no roto mai i te tahi pū hi'opo'ara'a fa'ati'ahia, na taua pū e ha'apāpū mai i te fa'aturara'ahia o te mau fa'aturera'a i te pae no te ea e te araira'a 'ati.

Na te tahi fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e ha'apāpū mai i te mau fa'anahora'a no te fa'ati'ara'a i taua mau pū hi'opo'ara'a e te 'ōti'a hi'opo'ara'a e ti'a ia rātou i te rave i te pae no te ea e te araira'a 'ati.

Fa'ata'ara'a moni tauturu na te tōmite Reva Tahiti

Ua fa'aoti te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te fa'ata'a i te tuha'a moni e 3 mirioni Fcfp na te Tōmite Reva Tahiti Productions no te tauturura'a i te fa'anahora'a no te « Heiva San Diego ».

Na te Tōmite Reva Tahiti Productions e ha'apa'o nei i te parau no te fa'atianira'a i te ro'o no te tā'ere o te fenua nei i te 'ōro'a « Heiva San Diego ». E tupu teie heivara'a i te mau matahiti ato'a, teie te 8ra'a o te taima a tupu ai teie heiva. E tupu te pō 'āvarira'a no te « Heiva San Diego » i te 10 no 'ātete 2018, e i na mahana no te 11 e te 12 no 'ātete, e tupu ai te tata'ura'a 'ori tahiti.

Te hina'aro nei teie Tōmite i te tītau manihini i te pupu Hitireva, ia 'ori mai 'o ia i tā na 'orira'a i rave i ni'a i te marae 'Ārahurahu i te 'āva'e tiurai nei, e riro te reira 'ei fa'atianira'a pāpū no te hīro'a mā'ohi i mua i te huira'atira marite.

Tauturu i te pū'oira'a natirara nā te mau taiete

I roto i te parau o te fa'aotira'a tauturu i te pū'oira'a Natirara nā te mau taiete – ACI i Pōrīnetia farāni nei, ua tauturuhia e toru taiete e te tahi tino moni i hōro'ahia e te Fenua,

i te rahira'a e 70% o tā rātou tāpura faufa'a 'ōpuahia. Te rahira'a o te mau tauturu tei te fāito e 423 718 farāne cfp.

Ua hōro'a te 'āpo'ora'a Fa'aterehau e 75 516 farāne cfp nā te SARL Emet nō te tau i te rāve'a pū'oirā'a mai te ADSL i te aho tūreia, 200 000 farāne cfp nā te SARL Société de distribution générale nō te ha'amaura'a natirara mātāmua, e, e 148 202 farāne cfp nā te SA Bernard Travaux Polynésie nō te tau i te rāve'a pū'oirā'a mai te ADSL i te aho tūreia.

E fa'a'ohipara'a teie nei tauturu i te tahi ture Fenua nō te 'āva'e nōvema i mā'iri, o tei ha'amau i te mau fa'auera'a e te mau fa'ahepora'a nō te fāna'o i te tauturu moni, te tārahu e te hōro'ara'a i te mau piri ei ha'apāpūra'a i te fa'aho'ira'a tārahu nā te mau taiete 'ē atu i te mau 'oire.

Ha'api'ira'a : moni turu terera'a 'ohipa a te mau fare ha'api'ira'a tuarua

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e maha 'ōpuara'a fa'aotira'a e fa'ati'a te hōro'ara'a i te moni turu terera'a 'ohipa a te mau fare ha'api'ira'a tuarua nō te 'aufaura'a i te mau 'ohipa i muri nei :

E fāna'o	'Ohipa e tauturuhia	Moni farāne CFP
Fare ha'api'ira'a tuarua tōro'a nō Faa'a	Te utara'a ha'api'ira'a	2 000 000
Fare ha'api'ira'a tuarua tōro'a nō Mahina	Te ōra'a o te mau pīahi i upo'oti'a i te tata'ura'a vaefenua i roto i te tata'ura'a fenua Farāni nō te fa'anehenehera'a rouru	300 000
Fare ha'api'ira'a tuarua nō Taravao	Te tauira'a i te fa'anahora'a vaipārurura'a 'ati auahi	594 085
Fare ha'api'ira'a tuarua nō Aorai	Te mau ha'api'ira'a ano'ite nō te 'ori	180 000

Fa'ahuru'era'a i ni'a i te parau tū'ite no te 'ohipa fa'a'eta'etara'a tino i roto i te nātura

Ua rave te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tahi fa'aotira'a no te fa'ahuru'era'a i te papature i ni'a i te fa'atupura'a e te fa'anahora'a o te parau tū'ite no te 'ohipa fa'a'eta'etara'a tino i roto i te nātura. Te vai ra te tauira'a i ni'a i te 'ohipa hopura'a mōhina 'ōpūpū, 'oia ho'i i ni'a i te maorora'a o te hi'opo'ara'a i te pae no te fa'ari'ira'a e te arata'ira'a hōani. Te vai ato'a ra te tauira'a i ni'a i te fa'ataera'a pu'eparau tāpa'ora'a i'oa hou te taime hi'opo'ara'a.

-0-0-0-0-0-